

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СКЛАДАННЯ ПРОТОКОЛІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА ЇХ ПРОЦЕСУАЛЬНІ НАСЛІДКИ

Віталій Григорович ТУНІЙ,

адвокат

Відповідно до ст. 104 Кримінального процесуального кодексу України протокол є основною формою фіксації перебігу та результатів процесуальної дії і повинен містити три обов'язкові структурні частини. У вступній частині зазначаються: місце і час проведення процесуальної дії, її найменування, дані службової особи, яка її здійснює, а також повні анкетні дані всіх присутніх осіб. Тут же фіксується повідомлення учасників про застосування технічних засобів фіксації та відомості про їх характеристики й умови використання. Описова частина відтворює послідовність проведення процесуальної дії та всі фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження, включно з виявленими або наданими речами та документами. Заключна частина містить інформацію про вилучені об'єкти, спосіб їх ідентифікації, виготовлені копії чи дублікати, порядок ознайомлення учасників зі змістом протоколу та їхні зауваження [1].

Встановлення такої структури забезпечує єдність підходів до оформлення протоколів та визначає мінімальний перелік відомостей, які підлягають фіксації. Окрім загальних вимог, низка норм КПК України регулює специфічні умови проведення окремих слідчих (розшукових) дій – наприклад, залучення понятих або обов'язкове застосування аудіо- та відеозапису згідно зі ст. 107 КПК України. Сукупність цих положень покликана гарантувати прозорість, точність та законність процесуальних дій [2, с. 263], а також захист прав учасників та належний рівень доказової якості зібраної інформації [3, с. 112].

Попри нормативну визначеність, практика демонструє значну кількість проблем, пов'язаних із оформленням протоколів, які здатні істотно вплинути на перебіг і результати кримінального провадження.

1. Неповнота або неточність відображення фактичних обставин. Однією з найбільш поширених проблем є недостатньо точне або вибіркоче фіксування обставин процесуальної дії. Пропущені елементи, неточності та нечіткі формулювання можуть зумовити сумніви у достовірності протоколу та стати підставою для визнання його недопустимим доказом. Оскільки протокол є письмовою моделлю фактичної події, будь-яке спотворення його змісту прямо впливає на оцінку доказів судом.

2. Порушення процесуальної форми. Недотримання вимог щодо структури, реквізитів, часу та місця складання протоколу, відсутність підписів учасників, неправильне зазначення технічних засобів фіксації – усе це створює підстави для сумніву у достовірності процесуальної дії. Судова практика демонструє, що навіть формальні недоліки інколи стають підставою для визнання протоколу недопустимим доказом.

3. Викривлення або некоректна фіксація показань. Неправильне, узагальнене або суб'єктивне відтворення показань учасників кримінального провадження спричиняє суттєві ризики. Якщо захист доведе, що слова учасника були спотворені, суд може відмовитися від використання відповідних відомостей як доказу, що прямо впливає на результат провадження.

4. Проблеми технічної фіксації. Неналежна якість аудіо- чи відеозапису, відсутність суцільності запису, нечіткість зображення чи звуку, технічні збої, відсутність належної ідентифікації носіїв інформації – усе це може поставити під сумнів законність і достовірність проведеної процесуальної дії. У деяких випадках суд визнає такі недоліки істотним порушенням, що впливає на допустимість доказів.

5. Суб'єктивність викладення та порушення принципу об'єктивності. Складання протоколу часто страждає від оціночних суджень слідчого, що суперечить вимогам процесуального законодавства. Присутність у протоколі припущень, суб'єктивних висновків або «інтерпретацій» слідчого знижує доказове значення документа та може бути розцінена судом як порушення прав учасників.

6. Низький рівень підготовки слідчих. Наявні у практиці помилки свідчать про недостатній рівень теоретичної й практичної підготовки працівників органів досудового розслідування. Незнання вимог до протоколів, неправильна техніка фіксації або відсутність навичок повноцінного опрацювання інформації негативно впливають на якість кримінального провадження.

7. Відсутність критеріїв оцінки повноти протоколу. Хоча законодавство визначає перелік обов'язкових відомостей, воно не встановлює чітких критеріїв щодо рівня деталізації. У реальних умовах це часто призводить до поверхневості описів, особливо коли слідчий обмежений у часі або ресурсах.

8. Недоліки зберігання та архівування протоколів. Порушення правил зберігання, затримки в передачі протоколів, бюрократичні перепони або їх фізична втрата створюють ризики втрати доказів. Це не лише ускладнює розслідування, але й може стати підставою для закриття провадження через неможливість підтвердження певних обставин.

9. Проблеми впровадження електронних протоколів. Хоча електронна форма фіксації суттєво підвищує надійність та доступність інформації, фактичне впровадження електронних протоколів відбувається повільними темпами. Недостатнє технічне оснащення та відсутність уніфікованої електронної системи обмежують можливості ефективної фіксації слідчих дій.

10. Недостатній контроль за дотриманням вимог. У багатьох випадках помилки виявляються лише під час судового розгляду. Відсутність механізмів оперативного внутрішнього контролю сприяє появі суттєвих процесуальних дефектів, які могли б бути усунуті на етапі досудового розслідування.

11. Мовні та комунікаційні проблеми. Учасники, які не володіють державною мовою, потребують перекладача. Неточний переклад, неповна передача змісту або помилки інтерпретації можуть стати причиною перекручення відомостей, що негативно позначається на доказовій базі та може спричинити порушення права на справедливий суд.

Перелічені проблеми свідчать про наявність системних ризиків, що загрожують достовірності протоколів та законності зібраних доказів. Вони

створюють потенційні передумови для процесуального свавілля, порушення принципу справедливості та змагальності, а також можуть стати підставою для виправдувальних вироків або закриття кримінальних проваджень.

Для мінімізації зазначених ризиків необхідними є: підвищення професійної підготовки слідчих; створення внутрішніх механізмів контролю за якістю процесуального документування; упровадження сучасних цифрових технологій; удосконалення законодавчих вимог щодо складання протоколів; стандартизація підходів до фіксації слідчих дій. Комплексне вирішення цих питань сприятиме підвищенню якості досудового розслідування та забезпечить справедливість і законність кримінального процесу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Цуцкірідзе М. С. Кримінальна процесуальна діяльність слідчого: теорія та практики: монографія. Київ: Алерта, 2020. 562 с.
3. Яковенко І. О. Особливості протоколів допиту, обшуку та огляду місця події: теоретичні та практичні питання. *Право і суспільство*. 2019. С. 112–128.